

Mirosława Parlak, Elżbieta Zyzik

Wychowanie przedszkolne w wybranych krajach europejskich

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3,
26-45

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

dr Mirosława Parlak

dr Elżbieta Zyzik

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Kielcach

Instytut Edukacji Szkolnej

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH

W ostatnich latach zaznacza się wzrost zainteresowania krajów europejskich placówkami wychowania przedszkolnego, które najlepiej wspomagają proces edukacji dzieci prowadzony w rodzinie.

W krajach Unii Europejskiej pieczę nad odpowiednimi warunkami kształcenia oraz opieki nad dzieckiem, sprawuje najczęściej Minister Edukacji, przy współudziale Ministrów innych resortów, np. Zdrowia, Pomocy Społecznej oraz Kultury. Wśród 32 państw europejskich, w 8 przypadkach obowiązek szkolny rozpoczyna się w 7 roku życia, zaś w 24 poniżej tego wieku: w 17 krajach od 6 roku życia, w 5 krajach od 5 roku życia, zaś w 2, tj. Irlandii Północnej i Luksemburgu od 4 roku życia¹.

W wielu krajach Unii Europejskiej (np. we Francji, Belgii, w Niemczech, Hiszpanii, Włoszech, Austrii, Portugalii), moment rozpoczęcia obowiązkowej nauki szkolnej dotyczy sześciolatków. Chodzi tutaj o dolną granicę obowiązku szkolnego (rok kalendarzowy, w którym dziecko kończy 6 lat). Poniżej 6 roku życia rozpoczynają naukę dzieci w szkole podstawowej w Holandii oraz Grecji. Zmiany holenderskie, wskutek których obniżono dolny próg obowiązku szkolnego na wiek od 4 do 6 lat, weszły w życie od 1985 roku. Jednak uczestnictwo czterolatków w zajęciach ma charakter nieobowiązkowy i fakultatywny (to głównie rodzice decydują o pójściu do szkoły). Z kolei czas trwania obowiązkowej nauki w szkole podstawowej tego państwa rozszerzony został do lat ośmiu. Jako pierwsi w Europie obowiązek edukacji szkolnej wprowadzili Brytyjczycy: rok 1870 zainicjował tam naukę dla pięciolatków. Również w Irlandii wcześniej, tj. w wieku 4 i 5 lat, dzieci mogą rozpocząć naukę, pomimo że ustawa o szkolnictwie z 1926 roku obowiązek ten uściśliła na 6 rok życia dziecka. Godna zainteresowania jest irlandzka inicjatywa stworzenia ogólnokrajowego systemu edukacji przedszkolnej. Przedstawiona w roku 1999 Biała Księga nt. nauczania i wychowania najmłodszych pt. *Gotowi do nauki* (*Ready to Learn*), ukazując jakościowy zakres rozwoju wczesnej edukacji, stanowiła pierwszy ku temu bodziec. Choć planuje się wsparcie głównie istniejącej już bazy placówek prywatnych, to nie zapomniano o roli państwa, które w razie konieczności ma możliwość podjęcia działań w kierunku wczesnego kształcenia grup priorytetowych.

¹ Kształcenie przedszkolne i podstawowe w krajach Unii Europejskiej, Euridis, Europejska Sieć Informacji o Edukacji, Warszawa 1994.

Odmienne rozwiązania wprowadzono w Luksemburgu, gdzie szkolnictwo obligatoryjne dotyczyło dzieci pięcioletnich i fakultatywnie czteroletnich (rozporządzenie z 1976 roku). Rok 1992 obowiązek edukacyjny przeniósł też na czterolatki. Wiąże się to z faktem odpowiedniej realizacji nauczania dwujęzycznego. Instytucje wychowania przedszkolnego w Luksemburgu najczęściej mieszczą się w budynkach szkół podstawowych. Jeśli chodzi o kraje skandynawskie (Dania, Szwecja, Finlandia), to obowiązek szkolny dotyczy tam dzieci siedmioletnich, przy czym np. Szwecja dopuszcza, na życzenie rodziców, przyjmowanie do szkoły sześciolatków.

W Europie do przedszkoli chodzi średnio 80% dzieci w wieku 3–6 lat, we Francji i Włoszech wskaźnik ten sięga 98%, a w Belgii, Irlandii i na Węgrzech – 100%. W Polsce – tylko 40% – jest to 647 576 dzieci, wśród nich tylko 101 571 z terenów wsi. Według danych GUS z grudnia 2002 roku wychowaniem przedszkolnym w Polsce w roku szkolnym 2002/2003 zostało objętych 51,1% dzieci w wieku od 3 do 6 lat. W Europie, zwłaszcza w krajach Unii Europejskiej, wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego od lat wykazuje bardzo wysoki poziom – powyżej 95%, np. we Francji i Włoszech lub dużą dynamikę wzrostu (Hiszpania: 1985 – 51%, 1995 – 69%, 1999 – 78%). Nawet w krajach, w których ten wskaźnik jeszcze do niedawna był stosunkowo niski, jego poziom obecnie szybko wzrasta: w Portugalii (1985 – 30%, 1999 – 60%), Szwajcarii (1985 – 57%, 1999 – 98%), Norwegii (1985 – 66%, 1999 – 100%). Równie wysoki poziom upowszechnienia wychowania przedszkolnego charakteryzował w latach dziewięćdziesiątych większość krajów postkomunistycznych: Węgry, Czechy czy Bułgarię. Polskę natomiast przez wiele lat na tle większości krajów europejskich wyróżniał nie tylko jeden z najniższych wskaźników upowszechnienia wychowania przedszkolnego, ale też jego zdumiewająca niezmiennosc (1980 – 49%, 1993 – 49%, 2001 – 50%). W Polsce wychowanie przedszkolne poprzedzające obowiązkową naukę w szkole realizowane jest w dwóch typach placówek: w przedszkolu lub w oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej.

Przedszkole jest samodzielną instytucją wspierającą wychowanie w rodzinie, do której uczęszczają dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Zapewnia ona dzieciom nie tylko opiekę, ale wspomaga i ukierunkowuje ich rozwój zgodnie z wrodzonym potencjałem i możliwościami przez cały okres uczęszczania do przedszkola. Oddział przedszkolny w szkole podstawowej postrzegany jest jako forma opieki przedszkolnej, przygotowująca dzieci do roli ucznia, z której korzystają tylko sześciolatki. Powołane w 1976 roku tzw. klasy zerowe miały być jedynie prowizorycznym rozwiązaniem, które w przyszłości wiązałoby się z obniżeniem dolnej granicy obowiązku szkolnego. W roku szkolnym 2002/2003 w miastach wychowaniem przedszkolnym objętych było 64,8% dzieci w wieku od 3 do 6 lat, a do placówek przedszkolnych (przedszkole, oddział przedszkolny w szkole podstawowej) umiejscowionych na wsi uczęszczało zaledwie 34,9% dzieci. Taki stan rzeczy to z jednej strony wynik nierównomiernego rozwoju sieci placówek przedszkolnych, w tym nadmiernej rozbudowy oddziałów przedszkolnych przy

szkołach podstawowych, zwłaszcza na wsi, z drugiej – stale utrzymującej się tendencji do likwidowania przedszkoli, która w efekcie ogranicza z każdym rokiem dostęp polskich dzieci poniżej 6 roku życia do edukacji przedszkolnej. Wraz ze spadkiem liczby dzieci w kolejnych rocznikach systematycznie zmniejsza się również liczba placówek przedszkolnych. W ciągu ostatnich dziesięciu lat liczba przedszkoli zmalała w Polsce o ponad 30%. W okresie obejmującym lata 1990–1991 zamknięto ponad 1 300 przedszkoli. Równocześnie zmniejszył się udział placówek przedszkolnych funkcjonujących na wsi z 43% w 1991 roku do 37% w 2000 roku. Masowa likwidacja przedszkoli podejmowana przez samorządy terytorialne, zwłaszcza na wsi, nie zawsze była wynikiem zmniejszającego się przyrostu naturalnego lub niedostatecznych środków finansowych. Natomiast drastyczne zmniejszenie się liczby placówek od czasu przekazania przedszkoli gminom spowodowało, że infrastruktura, którą dysponujemy obecnie, nie daje podstaw do znacznego zwiększenia się wskaźnika upowszechnienia wychowania przedszkolnego. Potwierdzają to dane statystyczne w zestawieniach dla poszczególnych przedziałów wiekowych. Wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego w skali kraju dotyczący dzieci trzyletnich w roku szkolnym 2001/2002 wynosił tylko 23%, dzieci czteroletnich – 32%, a dzieci pięcioletnich – 42%. Ponadto na terenach wiejskich w porównaniu z miastem, poziom upowszechnienia wczesnej edukacji był jeszcze niższy. W Polsce od dawna obserwuje się duże zróżnicowanie w zależności od miejsca zamieszkania w korzystaniu z placówek przedszkolnych przez dzieci w wieku od 3 do 5 lat. Dostrzegalna jest ogromna przewaga w korzystaniu z opieki przedszkolnej przez dzieci zamieszkane w mieście w porównaniu do ich rówieśników mieszkających na wsi. Polska jest krajem o najniższym wskaźniku dzieci uczęszczających do przedszkoli. Rażąco niski jest wskaźnik pięcioletników korzystających z wychowania przedszkolnego – niecałe 43%, podczas gdy w Europie ponad 90% pięcioletników, a w Irlandii prawie 100%, uczęszcza do przedszkoli. Podobna sytuacja występuje w grupie dzieci trzy i czteroletnich: w Polsce – 32% czteroletników i 23% trzylatków, w Europie – 87% czteroletników, 67% trzylatków. Najgorsza sytuacja panuje na wsiach i w małych miasteczkach. W prawie 870 gminach nie ma ani jednego przedszkola. Efekt – gorsze wyniki na egzaminach. Odstąpienie od programu wychowania przedszkolnego to działanie przeciwko polskim dzieciom – szczególnie ze środowisk ubogich i wiejskich².

W krajach Unii Europejskiej widoczny jest rozwój sieci placówek przedszkolnych oraz bogata oferta edukacyjna odpowiadająca oczekiwaniom społecznym. W dalszej części artykułu przedstawiono organizację systemu przedszkolnego w wybranych krajach.

² M. Żyto, *Obowiązkowa nauka sześciolatek*, „Nowa Szkoła” 2003, nr 7, s. 92–96.

LITWA – przedszkola i szkoły na Litwie znajdują się pod opieką państwa. Liczą od 10 do 12 oddziałów. W grupach jest od 25 do 30 dzieci, które mają zapewnioną wielogodzinną opiekę od 7.00 do 19.00. Obok przedszkoli dziennych funkcjonują także przedszkola tygodniowe przeznaczone dla dzieci od 3 do 6, 7 lat. Młodsze dzieci od 1,5 r. do 3 lat objęte są opieką żłobkową. Funkcjonują także przedszkola integracyjne i specjalne, do których uczęszczają dzieci specjalnej troski. Coraz bardziej popularne stają się przedszkola profilowane z rozszerzonym programem teatralnym, plastycznym, sportowym, muzycznym, lingwistycznym. Na terenie Litwy działają także przedszkola narodowościowe: polskie, żydowskie, karaïmskie. Przedszkola pracują według Programu WERE-NIELIS ustalonego przez Ministerstwo Kultury i Oświaty Litwy. Opłaty za pobyt dziecka w przedszkolu w 40% finansowane są przez państwo. Do opłat rodziców należyienne wyżywienie dziecka, na które składają się trzy ciepłe posiłki, poza tym wszystkie inne zajęcia są bezpłatne. Rodziny wielodzietne oraz studenckie opłacają tylko połowę stawki żywieniowej. Nauczyciele w przedszkolu pracują 7 godzin dziennie. Nauczyciele zobowiązani są do posiadania wyższego wykształcenia, które zdobywają po ukończeniu 4-letniego Kolegium Nauczycielskiego albo Wydziału Pedagogicznego na Uniwersytecie (otrzymują tytuł *bakalorios*). Aby uzyskać stopień magistra, należy kontynuować naukę na 2-letnich studiach magisterskich. Droga awansu zawodowego nauczyciela przebiega cyklicznie, tzn. w trzyletnich odstępach. Uzyskawszy pozytywną ocenę swojej pracy, może on zdobywać kolejne stopnie: I stopień (nauczyciel), II stopień (starszy nauczyciel), III stopień (nauczyciel – metodyk), IV stopień (nauczyciel – ekspert) uzyskują zazwyczaj dyrektorzy albo metodycy – inspektorzy³.

SŁOWACJA – W Słowacji do przedszkola uczęszczają dzieci od 2,5–3 do 6 roku życia. Najczęściej są połączeni w grupy jednorodne wiekowo (rówieśnicze), choć zdarzają się przedszkola, w których grupy są wiekowo zróżnicowane. W grupie 3–4 lat liczba dzieci nie jest większa niż 20, w grupie 5 lat – obejmuje 23 dzieci, zaś u sześciolatków grupa liczy 25 osób. Jeśli w przedszkolu znajduje się grupa zróżnicowana wiekowo w przedziale od 3 do 6 lat nie może liczyć więcej niż 20 dzieci. Przedszkola są czynne od 6.30 do 17.00. Organizacja dnia wygląda następująco: około godziny 9.00 do 10.00 odbywają się zajęcia zorganizowane dla całej grupy, potem jest czas dla zabaw własnych. Następnie jest obiad, odpoczynek i zajęcia dowolne. Celem treści programowych jest kształtowanie u dzieci gotowości do nauki pisania i matematyki. Popularne stają się także przedszkola profilowane: muzyczne, twórcze itd⁴.

³ D. Al-Khamisy, *Przedszkola na Litwie*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 3, s. 142.

⁴ D. Al-Khamisy, *Z pobytu w Słowacji*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 4, s. 224.

SZWAJCARIA – zajęcia w przedszkolu nie należą do obowiązku szkolnego. Warunkiem przyjęcia dziecka są ukończone 4 lata do 31 lipca danego roku. Przedszkola są bezpłatne, a nauka trwa w nich dwa lata. W pierwszym roku dzieci uczęszczają do przedszkola przez 15 godzin tygodniowo, zaś w drugim przez 18. Z danych wynika, że tylko 1% dzieci nie korzysta z opieki przedszkolnej. Nadrzędnym programem pracy wychowawczej jest wspieranie osobowości dziecka, poprzez:

1. stopniowe usamodzielnienie się dziecka;
2. uświadomienie faktu, że należy ono do większej wspólnoty, jaką jest grupa rówieśnicza i naród;
3. nabywanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych;
4. czerpanie radości z własnego działania;
5. rozwijanie umiejętności komunikowania na wszystkich płaszczyznach działania;
6. odczuwanie sukcesu poprzez własne osiągnięcia⁵.

Zadaniem przedszkola jest ocena rozwoju dziecka. Wychowawczynie w oparciu o arkusz obserwacji dokonuje takiej oceny, uwzględniając dojrzałość fizyczną, emocjonalną, społeczno-socjalną, poznawczą, komunikaty oraz motorykę. Nauczyciel musi podjąć decyzję czy dziecko może pójść do pierwszej klasy czy zaproponować rodzicom inną ofertę. Rodzice odgrywają znaczącą rolę, są zapraszani na imprezy, przedstawienia artystyczne oraz biorą udział w życiu przedszkola⁶.

SZWECJA – wychowanie przedszkolne w Szwecji nie jest obowiązkowe, ale na gminy spadł obowiązek zapewnienia opieki dla wszystkich dzieci, których rodzice pracują lub uczą się. Muszą zorganizować zajęcia przedszkolne dla wszystkich w wieku od sześciu lat do rozpoczęcia szkoły. Realizacja tego uzależniona jest od warunków lokalnych. Placówkami sprawującymi opiekę nad dzieckiem mogą być ośrodki całodienne (czynne przez cały rok pięć dni w tygodniu od 6.30 do 18.00), grupy zabawowe działające po trzy godziny dziennie, otwarte placówki przedszkolne, ośrodki wypoczynku dla dzieci od 6 do 12 lat (czynne po zakończeniu zajęć lekcyjnych oraz w czasie wakacji). Dziećmi zajmują się także we własnych domach opiekunki rodzinne zatrudniane przez gminy. W programie placówek przedszkolnych są zajęcia kulturalne, przyrodnicze, przygotowujące do życia w społeczeństwie. Bardzo ściśle współpracują one z rodzicami, którzy często uczestniczą w zajęciach. Opieką przedszkolną objętych jest ponad 95% sześciolatków⁷. Polska Szkoła Sobotnia jest pierwszą placówką oświatową oferującą wychowanie przedszkolne w języku polskim i drugą szkołą polską na terenie

⁵ G. Kowalska, M. Mieczkowska, L. Połomska, E. Siebielec, *Przedszkola Unii Europejskiej*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2005, nr 2, s. 23[93].

⁶ Tamże..., s. 23 [93].

⁷ [Http://scholaris.pl/](http://scholaris.pl/).

Szwecji. Jej oferta wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu na naukę języka polskiego poza ramami szwedzkiego systemu oświaty. Poprzez sobotnie zajęcia przedszkolne i szkolne stwarza szansę nauki języka polskiego zarówno dzieciom, dla których jest to język ojczysty jak i tym, dla których jest to język obcy, nie kolidując z podstawową edukacją w języku szwedzkim. Szczególnie ważna jest edukacja językowa dzieci w wieku przedszkolnym (3–5 lat), gdyż polskie przedszkole stanowi najczęściej pierwszy kontakt z językiem polskim poza domem. Dlatego też wychowanie przedszkolne, które proponuje przebiega poprzez zabawę, zajęcia z rytmiki, słuchanie polskich bajek i wierszy oraz zajęcia tematyczne. Wszystkie te aspekty edukacyjno-kulturalne przyczynią się do nawiązywania znajomości z rówieśnikami i edukacji w języku polskim⁸. Pierwszy program nauczania przedszkolnego wprowadzono w Szwecji w roku 1997, celem wyeksponowania aspektów dydaktycznych, jak też stworzenia ciągłości programowej zajęć przedszkolnych z obowiązkową nauką w szkole. Kadra pedagogiczna szwedzkich przedszkoli wywodzi się z absolwentów uniwersytetów, szkół wyższych oraz placówek kształcenia nauczycieli. Od roku 1993/1994 przygotowanie do zawodu nauczyciela trwa od 2,5 do 3 lat. Ażeby uczyć w szkole, należy posiadać dyplom ukończenia studiów w Szwecji, równorzędne studia w kraju członkowskim Unii Europejskiej lub innym państwie Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu⁹.

ANGLIA – w Zjednoczonym Królestwie, w tym i Anglii, oświata przedszkolna dotyczy dzieci między 3 a 5 rokiem życia. Ten szczebel edukacji nie należy do obowiązkowych, organizowany jest przez państwo – władze lokalne, organizacje kościelne, charytatywne lub przez osoby prywatne. Liczba godzin spędzonych przez dzieci w przedszkolu zależna jest od rodziców, ale należy zaznaczyć, że istnieją przedszkola o przedłużonym dniu zajęć.

Przedszkole stanowi instytucję wychowawczą, ale – co najważniejsze – jest ona tworzona przez dzieci i rodziców, a dopiero w dalszej kolejności przez władze lokalne. Wszystkie problemy rozwiązywane są z udziałem rodziców.

Po ukończeniu 5 roku życia dziecko wchodzi w okres obowiązku szkolnego, który trwa do ukończenia 16 lat. Łączny okres obowiązkowej nauki trwa 11 lat. Istnieje również możliwość rozpoczęcia nauki w wieku 4 lat¹⁰.

W Anglii funkcjonują: przedszkola całodzienne (*daily nurseries*), które są instytucjami prywatnymi lub społecznymi, przeznaczonymi dla dzieci od 3 (czasami od 2) do 5 lat. Otwarte są w godzinach 8.00–18.00 (czas ten różni się w zależności od przedszkola). Niektóre oferują możliwość korzystania part-time (kilka godzin w ciągu dnia lub tylko wybrane dni tygodnia). Otwarte są przez większość dni w roku, za wyjątkiem świąt i tygodniowych wakacji. Opłaty są zróżnicowane – od

⁸ [Http://www.poloniainfo.se](http://www.poloniainfo.se).

⁹ [Http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm](http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm).

¹⁰ [Http://www.sciaga.pl](http://www.sciaga.pl).

80 do 200 (a nawet i więcej) funtów tygodniowo za korzystanie z przedszkola w pełnym wymiarze (czyli około 20 funtów dziennie). W przedszkolu, które przyjmuje już dwulatki zapewniona jest opieka w zakresie treningu czystości i higieny – nie oczekuje się tu od malucha pełnej samodzielności. Zerówki/przedszkola przygotowujące do nauki w szkole (*nursery classes, nursery schools*) mogą być państwowe, prywatne lub społeczne. Zorganizowane są przy szkołach lub jako oddzielne instytucje. Przeznaczone są dla dzieci od 3 (czasem 4) do 5 lat. Zapewniają bardziej wczesną edukację niż zabawę, zasadniczo przygotowują dzieci do szkoły. Oczekuje się tutaj od dziecka podstawowej samodzielności, jeśli chodzi o nawyki higieniczne czy żywieniowe¹¹. Nie istnieje jednolity program, który obowiązywałby w placówkach przedszkolnych. W praktyce nauczyciele przedszkola są zarówno wychowawcami jak i opiekunami. Zarówno w przedszkolach samodzielnych (całodzienne) jak i klasach przedszkolnych utworzonych przy szkołach podstawowych, nauczyciele powinni pomóc dziecku opanować umiejętności takie jak: język, obserwacja otaczającego świata, rozróżnienie zachodzących w nim zmian, rozwój postaw społecznych i moralnych, uczenie się i koncentrację. W przedszkolu obowiązuje zasada stale otwartych drzwi tzn., że każde dziecko w dowolnej chwili może wyjść do ogrodu, pięknie ukwieconego, wyposażonego w sprzęt terenowy. Sale podobnie jak w naszych przedszkolach posiadają kąciaki zainteresowań, nowością jest to, że w każdej sali znajduje się pojemnik z wodą i piaskiem¹². Podczas kilkugodzinnego pobytu w przedszkolu dzieci na ogół robią to, na co mają ochotę. Grupa przedszkolna liczy przeważnie 8–10 wychowanków, nad którymi opiekę sprawują nauczyciel oraz wykwalifikowany asystent. Jego rola sprowadza się do zapewnienia dzieciom bezpiecznych warunków (środowiska), podczas ich pobytu w przedszkolu oraz zaaranżowaniu pracy innych dorosłych. Należy podkreślić, że w londyńskim kładzie się nacisk na silną współpracę z rodzicami dziecka¹³. W Wielkiej Brytanii – po małych miejscowościach kursują świetlicobusy, zaadaptowane piętrowe autobusy pełniące rolę objazdowych świetlic. Pełnią one rolę bardziej opiekuńczą niż edukacyjną. Najczęściej świetlicobusy są traktowane jako rozwiązanie doraźne, do czasu utworzenia stacjonarnej placówki. W Wielkiej Brytanii na terenach, gdzie jest mało dzieci, funkcjonują także różne rodzaje grup zabawowych. Organizują one zarówno cykliczne zajęcia dla przedszkolaków w wieku 3–5 lat, jak również są miejscem, do którego przyjsć mogą rodzice z młodszymi dziećmi¹⁴. Wychowawców angielskich placówek przedszkolnych zobowiązano do ustawicznego podnoszenia własnych kwalifikacji. Gros z nich posiada dyplom ukończenia wyższych studiów pedagogicznych, trwających trzy bądź cztery lata. Wszystkich studentów obowiązuje zaliczenie zajęć praktycznych i uzyskanie potwierdzenia dyplomu przez

¹¹ [Http://www.polska-anglia.pl](http://www.polska-anglia.pl).

¹² B. Jasiuk, *Wrażenia z przedszkola w Londynie*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1999, nr 3, s. 189.

¹³ Tamże..., s. 190.

¹⁴ [Http://www.profesor.pl/prasa/prasa11.php](http://www.profesor.pl/prasa/prasa11.php).

Krajową Radę Osiągnięć Akademickich. Z każdym rokiem przybywa liczba przedszkoli pracujących metodą M. Montessori. Nauczyciele tych placówek legitymują się dodatkowym dyplomem¹⁵.

FRANCJA – we Francji przedszkole jest nieobowiązkowe i bezpłatne. Dzieci od lat 2 do 6 są podzielone na trzy grupy, zazwyczaj wiekowe – maluchy (*petite section*), średniaki (*moyenne section*) i starszaki (*grande section*). Każda grupa maluchów ma swojego opiekuna z odpowiednim wykształceniem i przygotowaniem. Przedszkole stanowi pierwszy etap edukacji. W 1995 roku uznano, że przedszkole powinno stanowić pierwszy cykl w szkolnictwie. Od tego czasu stosuje się więc program nauczania o zdefiniowanej strukturze i precyzyjnych celach. W ciągu 26 godzin lekcyjnych tygodniowo zapoznaje się dzieci z pisownią i kładzie nacisk na prawidłowe władanie językiem francuskim. W przedszkolu, podobnie jak w szkole, tydzień ma na ogół 5 dni. Środowe popołudnie i cała sobota (czasami odwrotnie) są wolne. Od niedawna około 30% szkół (obejmujących około 25% dzieci), głównie wiejskich i raczej podstawowych (w mniejszym stopniu dotyczy to przedszkoli) wprowadziło czterodniowy tydzień nauki, co znaczy, że całe środy i soboty są wolne¹⁶.

We Francji oraz Wielkiej Brytanii nauczyciele przedszkolni kształceni są w taki sam sposób, jak kadra nauczycielska szkół podstawowych. Francja, na mocy Ustawy z roku 1989, stworzyła Uniwersyteckie Instytuty, kształcące nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych oraz średnich. Z kolei w Luksemburgu Ustawa z 1983 roku doprowadziła do powołania Wyższego Instytutu Studiów oraz Badań Pedagogicznych, mającego na celu przygotowanie kadry nauczycielskiej przedszkoli i szkół podstawowych¹⁷.

WŁOCHY – system oświaty we Włoszech jest centralnie zarządzany przez Ministerstwo Oświaty. Obszar całego kraju podzielony jest, zgodnie z podziałem administracyjnym, na 20 regionów oświatowych. Na czele każdego z nich stoją przedstawiciele Ministra Oświaty, którym podlegają dyrektorzy oświatowi sprawujący władzę wykonawczą. Wszystkie szkoły (czy to państwowe, zależne czy niezależne od państwa lub prywatne) muszą się stosować do ustaw krajowych, do dekretoów i przepisów.

Oprócz szkół publicznych, finansowanych przez państwo, młodzież może uczęszczać do szkół prywatnych. Przedszkola finansowane są przez władze lokalne.

¹⁵ B. Jasiuk, *Wrażenia z przedszkola w Londynie*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1999, nr 3, s. 189–190.

¹⁶ [Http://www.liceum.pl](http://www.liceum.pl).

¹⁷ [Http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm](http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm).

Wychowanie przedszkolne jest nieobowiązkowe, uczęszczają do niego dzieci w wieku od 3 do 6 lat¹⁸. Placówki wychowania przedszkolnego państwowego przeznaczone są dla dzieci od 3 do 6 lat i podlegają całkowicie Ministerstwu Oświaty Publicznej. Kierowanie większością przedszkoli jest powierzane władzom lokalnym odpowiedzialnym za szkolnictwo. Wychowanie przedszkolne, mimo nieobowiązkowego charakteru zostało uznane za pierwszy etap edukacji szkolnej. Ma na celu wzmocnienie zdolności fizycznej i psychodynamicznej dziecka, pomoc w stopniowym stawianiu się samodzielnym oraz w rozwijaniu zdolności sensorycznych, percepcyjnych, motorycznych, językowych i intelektualnych. Przedszkola są koedukacyjne i dzielą się na grupy lub sekcje. Przedszkole składa się z trzech sekcji obejmujących dzieci tej samej grupy wiekowej (3, 4 i 5 lat). Każda z nich składa się z minimum 14, maksimum 28 dzieci oraz powinna być powierzona dwóm wychowawcom. Jeżeli w grupie znajdują się dzieci niepełnosprawne, sekcja liczy od 10 do 20 przedszkolaków¹⁹.

We Włoszech po roku 1990 (po uchwaleniu ustawy regulującej funkcjonowanie uniwersytetów) kształcenie nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz szkół podstawowych odbywało się na dotąd obowiązującym szczeblu, tzw. *Laurea* (tj. drugim stopniu akademickim na włoskich uniwersytetach). Pierwszy poziom dawał możliwość uzyskania dyplomu uniwersyteckiego (*diploma di universitario*), drugi – stopnia akademickiego (*diploma di laurea*), natomiast trzeci – dyplomu specjalisty (*diploma di specialista*) i doktoratu (*dottorato di ricerca*). Po dokonanej reformie systemu studiów, zgodnie z ustawą z listopada 1999 roku, zlikwidowano dyplom uniwersytecki, wprowadzając trzy cykle kształcenia: pierwszy 3-letni, którego finałem jest uzyskanie stopnia akademickiego *Laurea* (L); drugi 2-letni, kończący się uzyskaniem stopnia specjalizacji *laurea specialista* (LS); trzeci zaś to trwające 3–4 lata studia doktoranckie. Tym sposobem nauczyciele włoskich placówek przedszkolnych uzyskują wiedzę w końcowych klasach szkoły średniej oraz w 4-letnich seminariach nauczycielskich, jak również we wprowadzonej po reformie równoległej nauce na poziomie wyższym²⁰.

NIEMCY – według niemieckiego prawa federalnego, obowiązującego ponad podziałami na poszczególne landy, każdy rodzic może domagać się zapewnienia opieki swoim dzieciom w odpowiednich instytucjach publicznych w wymiarze co najmniej 4–5 godzin dziennie: dzieci w wieku od 0 do 3 lat powinny znaleźć miejsce w żłobku, od 3 do 6 lat w przedszkolu, w wieku od 6 do 10 lat w świetlicy (*Bundesrecht, SGB VIII*). Natomiast w uregulowaniach prawnych powstałych na szczeblach regionalnych (landach) zasadę tę precyzuje się w ten sposób, że miejsce takie powinno być dziecku zagwarantowane, jeżeli przemawiają za tym względy pedagogiczne, socjalne lub rodzinne. Nie wszędzie

¹⁸ [Http://pl.wikipedia.org/](http://pl.wikipedia.org/).

¹⁹ [Http://www.esciagi.info/system-oswiatowy-we-wloszech](http://www.esciagi.info/system-oswiatowy-we-wloszech).

²⁰ [Http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm](http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm).

jednak istnieje pełna możliwość realizacji uprawnień do zapewnienia opieki nad małymi dziećmi, ponieważ są miejsca, gdzie instytucji przedszkolnych jest ciągle jeszcze za mało. Przykładem jest Berlin, gdzie lista dzieci oczekujących na miejsce w państwowym żłobku czy przedszkolu jest długa i nie uległa w ostatnich latach skróceniu, mimo małego przyrostu demograficznego. W Berlinie zapotrzebowanie na opiekę nad małymi dziećmi zaspokajane jest w niespełna 51%. W największym stopniu zaspokajane jest zapotrzebowanie na opiekę w przedszkolach (w 79,7%). Gorzej przedstawia się sytuacja z zapewnieniem opieki w żłobkach (38,2% ogólnego zapotrzebowania), najgorzej w świetlicach (33,3% ogólnego zapotrzebowania).

Władze wprowadziły obostrzenia mające na celu to: aby z niewystarczającej puli miejsc korzystały przede wszystkim te dzieci, którym opieka żłobkowa lub przedszkolna jest najbardziej potrzebna. Jeżeli rodzice (lub rodzic, w Berlinie osoby wychowujące samotnie dziecko stanowią 41,4%, zaś – dla porównania – w Hamburgu 25,2%) zwracają się do Urzędu ds. Nieletnich (*Jugendamt*) o zapewnienie opieki żłobkowej lub przedszkolnej dla dziecka, przeprowadzany jest wywiad mający ustalić, czy obydwójce rodzice pracują i wskutek tego nie są w stanie należycie zaopiekować się dzieckiem, czy też występują problemy pedagogiczne bądź – co dotyczy rodzin emigranckich – dziecko nie jest opóźnione w posługiwaniu się językiem niemieckim itp. Jeżeli w toku wywiadu zostanie ustalone, że występuje przynajmniej jedna ze wspomnianych przesłanek, że dziecko nie ma zapewnionych w domu odpowiednich warunków rozwojowych, otrzymuje ono prawo do miejsca w żłobku, przedszkolu lub świetlicy.

Pierwszeństwo mają jednak dzieci rodziców pracujących. Jeżeli obydwójce rodzice nie pracują i przebywają cały dzień w domu, dziecko nie otrzymuje miejsca w przedszkolu. Niemniej, jeśli przedstawiciel *Jugendamtu* uzna, że sytuacja materialna w rodzinie jest niesprzyjająca, otrzymuje ono miejsce w odpowiedniej placówce opiekuńczo-wychowawczej na minimum 4 godziny dziennie. W przypadku uzasadnionej potrzeby, opieka nad dzieckiem jest całodniowa. Niestety, na przeszkodzie należytemu wypełnianiu ustaleń zawartych w uregulowaniach prawnych stoi brak odpowiedniej liczby miejsc w instytucjach przedszkolnych.

Maksymalny czas opieki sprawowanej nad dziećmi w przedszkolu wynosi 11 godzin, minimalny 4 godziny dziennie. Czas otwarcia placówek jest dość zróżnicowany, z reguły jednak godziny otwarcia są ogólnie ustalone i mieszczą się od 6.00 do 19.30. Na przedłużenie czasu opieki nad dzieckiem przed i po tych godzinach potrzebne jest specjalne zezwolenie *Jugendamtu*. Natomiast kwestie żywienia regulują odrębne przepisy, przewidujące podanie obiadu dziecku, jeżeli opieka wynosi więcej niż 4 godziny dziennie. Gdy czas opieki wynosi mniej niż 4 godziny, niektóre instytucje przedszkolne oferują dzieciom napoje oraz owoce. Z reguły przebywają one w przedszkolach od 7 do 8 godzin dziennie, a więc otrzymują posiłek obiadowy. Tworzy się grupy 25-osobowe, z którymi pracuje dwóch wychowawców. Ich tygodniowy wymiar czasu pracy wynosi 40 godzin

– 7 godzin dziennie pracują z dziećmi, a 1 godzinę przeznaczają na przygotowanie się do pracy. W Niemczech nie ma ogólnie narzuconego programu nauczania. Praca w przedszkolu planowana jest według koncepcji wychowawczyni i obejmuje bloki tematyczne. Zajęcia trwają 30 minut. W miarę możliwości wychowawczyni wywiesza informacje dla rodziców na temat realizowanych treści. Przedszkola finansowane są w 63% przez miasto i w 37% przez państwo. Wymagania stawiane nauczycielom to 5 lat szkoły pedagogicznej bez matury, w tym 2 lata praktyki zawodowej²¹. W pracy z dziećmi wykorzystuje się metodę W. Montessori i elementy pedagogiki steinerowskiej. Istotną rolę przypisuje się kącom zainteresowań. Zasadą jest to, że w salach zajęć budowane są antresole. W pracy nauczyciele stawiają na uspołecznianie, ogromną samodzielność i odpowiedzialność za to, co się robi.

Procedura kształcenia nauczycieli placówek przedszkolnych dokonuje się głównie w szkołach wyższych. W Niemczech kandydaci na nauczycieli przedszkoli specjalistyczną wiedzę zdobywają w szkołach średnich drugiego stopnia²². Prestiż zawodu nauczycielskiego, jak też kwestie finansowe nie zachęcają do podnoszenia kwalifikacji pedagogicznych. Zazwyczaj brak w tamtejszych przedszkolach nauczycieli z wyższym wykształceniem, gdyż wystarcza ukończenie szkoły zawodowej, tzw. „dziecięcego opiekuna”. Zaś pedagodzy przedszkoli alternatywnych typu „Waldorf” posiadają dwa dyplomy: jeden, pozwalający na pełnienie zawodu nauczyciela w przedszkolu (uzyskany drogą normalnej edukacji) oraz drugi, będący efektem dodatkowej nauki w placówkach Waldorf-Kindergarten Seminarium (prywatna szkoła zawodowa). W tym celu, co kwartał odbywają się (trwające miesiąc) seminaria w Bohum, Hanowerze bądź Stuttgartcie, których finalnym akcentem jest napisanie pracy dyplomowej oraz złożenie egzaminu. Istnieje też szansa uzyskania międzynarodowych uprawnień nauczycielskich „Waldorf” poprzez edukację w Anglii (Wynstones), Danii (Kopenhaga), Szwajcarii (Berno) lub w USA (Detroit)²³.

AUSTRIA – edukacja przedszkolna ma charakter fakultatywny i to rodzice decydują, czy dziecko będzie nią objęte. Oplata za przedszkole wynosi około 25 euro, które rodzice uiszczają na rzecz gminy. Większość przedszkoli jest dwuoddziałowych. Dzieci uczęszczają do nich przez 2 lata jako cztero- i pięcioletki. Grupa przedszkolna liczy do 25 osób. Przedszkole jest czynne w godzinach: 7.30–12.30 oraz dwa dni w tygodniu od 14.00–16.00. Trzy popołudnia wychowawczyni przeznaczają na rozmowy i spotkania z rodzicami dzieci, z dyrektorem placówki oraz wychowawcami innych przedszkoli. Dziećmi opiekują się dwie wycho-

²¹ G. Kowalska, M. Mieczkowska, L. Polomska, E. Siebielec, *Przedszkola Unii Europejskiej*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2005, nr 2, s. 30[94].

²² [Http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm](http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm).

²³ B. Krasucka-Schmid, *Przedszkola w Niemczech. Poszukiwanie rozwiązań*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1996, nr 7, s. 391–397. Por. też: E. Gwizdała, *Niemieckie ośrodki dziennej opieki nad dziećmi*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1996, nr 4, s. 216–218.

wawczynnie zatrudnione w 35-godzinny wymiarze czasu pracy. W przedszkolu nie zatrudnia się nauczycieli języków obcych, logopedy, psychologa, terapeuty. Ogólne priorytety przedszkola to:

- rozwój emocjonalny dziecka i jego aktywność na świat,
- rozbudzanie kreatywności,
- rozwój poznawczy, językowy,
- wychowanie fizyczne,
- inicjacja religijna²⁴.

Dyrektor placówki wraz z wychowawcami opracowuje roczny plan pracy, uwzględniając indywidualizację procesu edukacji. Dzień w przedszkolu przebiega następująco: od 7.30 do 9.00 dzieci się schodzą do przedszkola i bawią się według własnych zainteresowań.

9.00–12.30 odbywają się zajęcia i zabawy obejmujące ćwiczenia relaksacyjne, gimnastykę artystyczną, zajęcia z wierszem, wycieczki, zabawy na świeżym powietrzu.

Dużą wagę przywiązuje się do zainteresowań i uzdolnień dziecka. Ciekawostką może być fakt, że wyżywienie leży w gestii rodziców i wychowawców. Produkty żywnościowe wyłożone są w aneksie kuchennym, wyposażonym w naczynia i sztucce. Dzieci pod okiem wychowawcy same przygotowują posiłki, a po ich konsumpcji wdrażane są do sprzątania po sobie, włącznie z umyciem sztućców. Ponadto uczą się segregować odpadki zgodnie z zasadami ekologii. Pomieszczenia w przedszkolu podzielone są na kąciki zainteresowań: malarski, lekarski, relaksacyjny, konstrukcyjny, do gier i zabaw, dydaktyczny. Przedszkole jest bogato wyposażone w zabawki i gry edukacyjne²⁵.

Ponadto w Austrii funkcjonują ogródki dziecięce organizowane głównie przez kościoły, wspólnoty religijne lub towarzystwa ubezpieczeń zdrowotnych. Przyjmują nie tylko przedszkolaki, ale także dzieci poniżej 3 roku życia, zapewniając im opiekę i zabawę²⁶. Nauczycielom przedszkoli w Austrii stawia się wysokie wymagania odnośnie kwalifikacji zawodowych i predyspozycji. Oczekuje się od nich między innymi: odpowiedzialności za bezpieczeństwo, zdrowie oraz dobre samopoczucie podopiecznych; umiejętności komunikowania się i łatwości nawiązywania kontaktów z podopiecznymi; gotowości do poświęceń; empatycznej postawy; uzdolnień muzyczno-plastycznych. Natomiast od kandydatek na dyrektora – talentu organizatorskiego oraz wiedzy z zakresu prawa, ekonomii i zarządzania²⁷. Programy kształcenia nauczycielek na kierunku pedagogika wczesnoszkolna w austriackich Akademiach Pedagogicznych, biorą pod uwagę postulaty

²⁴ G. Kowalska, M. Mieczkowska, L. Polomska, E. Siebielec, *Przedszkola Unii Europejskiej*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2005, nr 2, s. 27.

²⁵ Tamże..., s. 28 [92].

²⁶ [Http://www.prassor.pl/prasa/prasa11.php](http://www.prassor.pl/prasa/prasa11.php).

²⁷ Z. Baran, *Przedszkola w Austrii*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 9, s. 531.

społeczne w tym zakresie. Przygotowaniu zawodowemu pracowników placówek przedszkolnych tego kraju służą szkoły średnie drugiego stopnia bądź wyższe, jednak gros wychowawczyń przedszkoli jest absolwentkami średnich szkół pedagogicznych ze specjalizacją pedagogika przedszkolna. Programy nauczania na poziomie szkół średnich zawierają takie przedmioty szczegółowe, jak: psychologia zabawy, pedagogika rodziny, socjologia, podstawy wiedzy medycznej, wprowadzenie do teologii katolickiej, filozofia²⁸.

DANIA – w Danii kompetencje w dziedzinie edukacji są podzielone pomiędzy centralną administrację państwową, okręgi, gminy/miasta, instytucje prywatne i poszczególne jednostki.

Placówki przedszkolne podlegają Ministerstwu Spraw Socjalnych i są zarządzane przez władze gminne albo przez instytucje niezależne lub prywatne. Jednolitym systemem oświaty zarządza Ministerstwo Edukacji Narodowej. Szkoły podstawowe i średnie stopnia początkowego podlegają władzom gminnym. Edukacja przedszkolna prowadzona jest w różnych instytucjach, które przyjmują dzieci w wieku od 3 miesięcy do 6, 7 lat:

- żłobki dla dzieci od 3 miesięcy do 3 lat (30–60 osób);
- przedszkola dla dzieci od 3 do 7 lat (30–60 osób);
- zintegrowane instytucje obejmujące dwa powyższe przedziały wiekowe;
- przedszkola „indywidualne” prowadzone przez osoby prywatne (5–10 osób);
- instytucje zintegrowane dla dzieci do 14 lat, łącznie z dziećmi w wieku przedszkolnym;
- klasy przedszkolne w szkołach podstawowych dla dzieci w wieku od 5 do 7 lat (20 osób).

Zadaniem państwa jest finansowanie wszystkich placówek szkolnych, zarówno prywatnych, gminnych jak i okręgowych. W gminnych klasach przedszkolnych nauka jest bezpłatna. Za pobyt dziecka w żłobku i przedszkolu rodzice wnoszą częściową opłatę. Okręgi i gminy mają demokratycznie wybierane rady. Rady gminne pełnią ogólne funkcje kontrolne i administracyjne wobec szkół gminnych (placówki przedszkolne i szkoły podstawowe – *Folkeskole*). Rada taka ustala cele i ramy działalności szkół i jest odpowiedzialna za tworzenie, funkcjonowanie i zamykanie szkół i placówek, ich liczebność i wielkość, mianowanie, awanse i odwoływanie dyrektorów szkół i personelu pedagogicznego, akceptuje programy szkolne (włącznie z liczbą godzin zajęć) zaproponowane przez szkolne rady administracyjne. Władze gminne są odpowiedzialne za kontrolę swoich placówek i szkół. Przy każdej szkole prywatnej działa inspektor wybrany przez rodziców albo wyznaczony przez władze gminne.

²⁸ [Http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm](http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm).

Zarządzaniem na poziomie placówki przedszkolnej zajmuje się Komitet Rodzicielski, który składa się z 5 rodziców, dyrektora przedszkola i 2 pedagogów. Jego celem jest zarządzanie i sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem placówki i rozdział budżetu. Dyrektor przedszkola wykonuje zadania administracyjne i edukacyjne oraz realizuje decyzje zarządu placówki. Zarząd w ciągu roku szkolnego spotyka się 10 razy.

Głównym zadaniem przedszkola jest tworzenie warunków do jak najlepszego wszechstronnego rozwoju dziecka w przyjaznej atmosferze oraz zapewnienie dziecku bezpieczeństwa i właściwej opieki. Najważniejsza jest zabawa, która kształci i sprzyja indywidualnemu rozwojowi dziecka. Dużą wagę przykładają do jak najlepszej adaptacji dziecka. W proces ten zaangażowani są zarówno pedagodzy, jak i rodzice. Istotne jest też zaufanie rodziców do personelu przedszkola. Zasady, którymi kierują się pedagodzy:

- postrzeganie i rozumienie potrzeb dziecka;
- stawianie ich na pierwszym miejscu;
- reguły codziennego pobytu służą dobru dziecka;
- ważna jest opinia i zdanie dziecka.

Preferowane wartości wychowawcze to: samoobsługa, uspołecznianie, tolerancja, ekologia oraz wiedza powszechna – patriotyzm, tradycja.

Koncepcja programowa edukacji przedszkolnej oparta jest na teorii inteligencji wielorakich Howarda Gardniera:

- inteligencja werbalna, językowa,
- inteligencja logiczna, matematyczna,
- inteligencja wizualna, przestrzenna,
- inteligencja cielesna, kinestetyczna,
- inteligencja muzyczna, rytmiczna,
- inteligencja interpersonalna,
- inteligencja intrapersonalna, refleksyjna,
- inteligencja naturalistyczna.

Organizacja dnia przewiduje jak najwięcej czasu na zabawę dziecka. Przedszkole stara się stworzyć jak najlepsze warunki do rozwijania jego kreatywności. Głównym zadaniem jest pedagogiczne stymulowanie działalności zabawowej dziecka. To ono wybiera sobie rodzaj zabawy i partnerów do niej niezależnie od wieku. Pracownicy placówki starają się dopasować do życzeń dzieci w tym zakresie.

Dzień w przedszkolu:

- 6.30 – 17.00 godziny pracy przedszkola (w piątek do 16.30)
- 6.30 – 7.45 – wspólne śniadanie (płatki na mleku);
- 8.00 – 11.45 – zabawy w salach, na placu przedszkolnym albo wycieczki;

- 11.45 wspólne sprzątanie zabawek, potem wspólna zabawa i posiłek (kanapki przyniesione przez rodziców);
- 14.00–17.00 – zabawa, rozchodzenie się dzieci;

W przedszkolu śpią tylko chętnie dzieci. W charakteryzowanej placówce śpi tylko czwórka dzieci na specjalnych materacach. Rodzice przyprowadzając, zapisują na specjalnej tablicy, o której godzinie dziecko będzie zabrane i przez kogo. W okresie wakacji przedszkole jest nieczynne przez 2 tygodnie, w grudniu 1 tydzień i w czasie Świąt Wielkanocnych również 1 tydzień.

W dbałości o jak najlepszą adaptację, pedagodzy rozmawiają z rodzicami o potrzebach dzieci i ich oczekiwaniach w stosunku do placówki. Codziennie podczas oddawania i zabierania dziecka z przedszkola rodzice mają możliwość rozmowy, a także zapoznania się z ogłoszeniami i planem dnia. Uczestniczą w uroczystościach przedszkolnych i wspólnych spotkaniach, takich jak urodziny przedszkola, świąteczny posiłek w grudniu odpowiadający duńskim tradycjom, majówka połączona z pracą rodziców, personelu i dzieci na rzecz przedszkola. Po południu wszyscy reperują i odnawiają sprzęt w placówce, głównie na placu zabaw. Potem spożywają wspólny posiłek, przygotowany przez personel.

Współpraca przedszkola ze szkołą jest bardzo ścisła. Jej celem jest przygotowanie dzieci do podjęcia nauki w szkole. Nauczyciele świetlicy 11 godzin uczestniczą w zajęciach klas młodszych. To oni prowadzą pracę wyrównawczą i sprawują opiekę popołudniową.

W ramach realizacji projektu edukacyjnego związanego z przygotowaniem dziecka do szkoły, nauczyciele świetlicy, nauczyciele klas młodszych i przedszkola ściśle ze sobą współpracują. Współpraca polega na:

- odwiedzaniu przez nauczycieli szkół dzieci w przedszkolu,
- organizowaniu wspólnych wycieczek,
- wizytach przedszkolaków w szkole,
- spotkaniach rodziców, dzieci i nauczycieli w szkole przed rozpoczęciem nauki (2 spotkania w czerwcu, w wolną sobotę),
- udział przedszkolaków w zajęciach klasy zerowej,
- wspólne rozmowy nauczycieli przedszkola i szkoły na temat przyszłych uczniów.

Podsumowując należy stwierdzić, iż przedszkola w Danii nie prowadzą edukacji w pełnym tego słowa znaczeniu. Zajęcia mają wzbogacać życie rodzinne dziecka. Działania edukacyjne powinny przyczynić się do rozwoju jego osobowości i kreatywności. Obecnie jest w nich prowadzone kształcenie, które określa się jako „zabawy i inne działania rozwojowe”. Zadaniem przedszkola jest przygotowanie do życia szkolnego. Mimo, iż nie są one placówkami oświatowymi, ich miejsce w życiu społecznym jest ważne, gdyż stanowią istotny element systemu wspierania

rodziny duńskiej²⁹. Grono nauczycielskie prywatnych przedszkoli duńskich, wychodząc naprzeciw wymogom władz oświatowych, posiada przygotowanie pedagogiczne. Poza pracą dydaktyczno-wychowawczą, podejmuje ono inne działania służące prawidłowemu funkcjonowaniu przedszkola³⁰.

HISZPANIA – reformę szkolnictwa w Hiszpanii rozpoczęto w 1990 roku. Jej ostatni etap zakończył się w 2000 roku. Wydłużył on obowiązek szkolny o dwa lata – obecnie dotyczy dzieci w wieku od 6 do 16 lat. Zreorganizowano poziomy kształcenia, pozwolono na elastyczne kształtowanie programu i wprowadzono zajęcia przygotowujące do dorosłego życia.

Ministerstwo Edukacji i Nauki sprawuje nadzór i zarządza szkolnictwem. Stopniowo przekazywane jest ze szczebla centralnego do autonomicznych wspólnot prowincjonalnych i gminnych, które przejmują wiele kompetencji. Część autonomicznych wspólnot zarządza oświatą samodzielnie. Aby została zachowana jedność systemu kształcenia, na szczeblu krajowym zapadają decyzje dotyczące minimalnych wymagań programowych, ujednolicenia świadectw i dyplomów, ustalenia dotyczące czasu trwania obowiązku szkolnego, poziomów nauczania, cykli i lat kształcenia, warunków promowania. Ponadto dla całego państwa są ustalane wspólne zasady dotyczące minimalnych wymagań, jakie muszą spełniać placówki szkolne (kwalifikacje kadry, liczba uczniów przypadająca na jednego nauczyciela, wyposażenie szkół), obowiązek nauki języka kastylijskiego oraz nauki języków prowincji. Centralnie określana jest polityka subwencji oraz ogólne plany inwestycyjne uwzględniające zamierzenia prowincji w tym zakresie. Kształcenie publiczne jest bezpłatne, a część szkół prywatnych też jest subwencjonowana. Koszty transportu, zajęć pozalekcyjnych, podręczników i materiałów dydaktycznych ponoszą uczniowie.

W każdej szkole za jej administrowanie i sprawy finansowe odpowiada dyrektor. We wszystkich placówkach publicznych są rady szkolne, w skład których wchodzi nauczyciele, rodzice i uczniowie. Rady wybierają dyrektora, określają szkolne regulaminy i warunki przyjęć.

Rok szkolny w przedszkolach i szkołach podstawowych rozpoczyna się w połowie września i kończy w połowie czerwca. W szkołach średnich trwa od 1 października do 30 czerwca.

Nauka religii jest fakultatywna, ale organizowana przez szkoły.

W cyklu kształcenia przedszkolnego wyróżnia się dwa etapy: dla dzieci 0–3 lat i 3–6 lat. Przedszkola nie są obowiązkowe, chociaż placówki publiczne są bezpłatne. Większość publicznych przedszkoli prowadzi tylko zajęcia drugiego cyklu i jest połączona ze szkołami podstawowymi. Programy ogniskują się na trzech dziedzinach wiedzy: tożsamości i niezależności osobistej, środowisku

²⁹ [Http://www.ara.org.pl/~](http://www.ara.org.pl/~)

³⁰ [Http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm](http://www.slupca.com/przedszkole1/onas/dydaktyka.htm).

fizycznym i społecznym, komunikowaniu się i kształceniu wyobraźni. Nie istnieje jednak żaden ogólnokrajowy program i rozkład zajęć przedszkolnych³¹. Odpowiednio przygotowani nauczyciele przedszkoli współpracują z całymi rodzinami. Grupa złożona z 4–6 rodzin spotyka się raz w tygodniu w jednym z domów i razem z nauczycielem przygotowuje trwające od 3 do 5 godzin zajęcia dla dzieci³². Nauczycielka nastawiona jest głównie na pracę indywidualną i w małych zespołach. Zobowiązana jest do prowadzenia dokładnej dokumentacji, która mobilizuje ją do wnikliwej obserwacji każdego dziecka, do planowania indywidualnych zajęć i oceny postępów wyników dziecka. Obowiązuje ją trzymiesięczny ramowy plan pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz comiesięczne sprawozdanie z jej realizacji. Każde dziecko posiada indywidualną kartę rozwoju, na której odnotowywane są osiągnięcia i jego braki. Na podstawie planu pracy wychowawca przygotowuje kartę zbiorczą, na której wpisuje wszystkie dzieci oraz główne zadania i sprawności, które w najbliższym czasie muszą osiągnąć. Nauczyciel jest partnerem wspierającym jego rozwój. W każdej grupie znajduje się specjalna tablica ze zdjęciami dzieci (wykonanymi przez nauczyciela). Oprócz zdjęcia widnieje także imię i nazwisko oraz mała kieszonka, do której wkłada się prostokątny kartonik. Na jednej jego stronie widnieje żółte kółeczko, oznaczające słońce, które dziecko wkłada do kieszonki, przychodząc do przedszkola, zaś gdy je opuszcza przewraca kartonik na drugą stronę, gdzie widnieje księżyc. W ten sposób zaznacza swoją obecność w przedszkolu. Metoda ta pozwala na orientację, co do frekwencji dzieci w grupie, uczy się w ten sposób przemienności czasu. Przedszkolaki w interesujący sposób poznają także dni tygodnia: w każdej grupie znajduje się zbudowana z kolorowych kół gąsienica, która posiada głowę i siedem segmentów, na których wypisane są nazwy dni tygodnia. Ponadto w przedszkolu dzieci zapoznają się także z budową własnego ciała, uczą się nazw miesięcy. Panuje przy tym miła atmosfera oraz pogodny nastrój³³.

GRECJA – wychowanie przedszkolne w Grecji jest nadobowiązkowe, rozpoczyna się w 3,5 roku życia i trwa dwa lata. Na mocy wprowadzonego w roku 1982 przez rząd Grecji obowiązku uzyskiwania kwalifikacji zawodowych na poziomie uniwersyteckim, nauczyciele wychowania przedszkolnego tego państwa legitymują się dyplomami szkół wyższych. Tego typu edukację oferuje dziewięć krajowych uniwersytetów: w Atenach, Alexandropolis, we Florinie, Ioaninie, Patras, Rethimno, Rodos, Salonikach oraz Volos. Kandydatami na I rok studiów są absolwenci liceów ogólnokształcących bądź innych szkół średnich. Niewielu z nich pokonuje progi trudnych i wyczerpujących egzaminów wstępnych. W roku akademickim 1994/1995 na studia pedagogiczne w Atenach z ogólnej liczby 35 169 chętnych, indeks uzyskały tylko 182 osoby, w Salonikach przyjęto 131

³¹ [Http://www.liceum.pl/zagranica/hiszpania/hiszpania.php3](http://www.liceum.pl/zagranica/hiszpania/hiszpania.php3).

³² [Http://www.profesor.pl/prasa/prasa11.php](http://www.profesor.pl/prasa/prasa11.php).

³³ G. Sochaczewska, *W hiszpańskich przedszkolach*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 3, s. 138–139.

studentów (z 36 657 kandydatów), a w Rodos tylko 40 (z 29 717 osób)³⁴. Program 4-letnich studiów pedagogicznych obejmuje 32 przedmioty kierunkowe (obowiązkowe) oraz 12 dowolnych (uzupełniających). W trzecim semestrze rozpoczynają się obowiązkowe praktyki³⁵. Nauka trwa od października do maja, zaś egzaminy odbywają się po każdym roku studiów: w lutym (sesja zimowa) oraz czerwcu (sesja letnia). Studia wieńczy egzamin końcowy (*Ptychio*). Uzyskany dyplom daje dość znikomą szansę pracy w przedszkolu państwowym na etacie wychowawcy, toteż młodzi absolwenci czekają na ten fakt zwykle 8 lat z uwagi na brak etatów. Zgodnie z decyzją Dekretu Prezydenckiego, w roku 1989 zamknięto w Grecji Akademię Pedagogiczną oraz Kolegia Nauczycieli Przedszkolnych, w których edukacja trwała 2 lata.

Stan, w jakim znalazło się obecnie w Polsce wychowanie przedszkolne, budzi wiele kontrowersyjnych odczuć zarówno ze strony nauczycieli, jak też rodziców. Transformacja ustrojowa wraz z progresem cywilizacyjnym i demokracją, przyniosły na przełomie XX i XXI wieku zupełnie różne od dotychczasowego postrzeganie edukacji. W ostatnich latach, z uwagi na trudności ekonomiczne, zamknięto w naszym kraju wiele placówek przedszkolnych oraz szkolnych, a szczególnie tych w środowiskach wiejskich³⁶ zaś ustawa o samorządach terytorialnych z 1991 roku obciążyła nauczaniem przedszkolnym jednostki samorządu terytorialnego (gminy). Dziś w Polsce nieobowiązkową opieką przedszkolną objęte są dzieci w wieku od 3 do 5 lat, zaś obowiązkowa nauka rozpoczyna się w wieku 6 lat. Łącznie w roku szkolnym 2000/2001 z opieki przedszkolnej w naszym kraju (przedszkola oraz oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych) korzystało 51,2% dzieci w wieku od 3 do 6 lat, z tego: w mieście 64,4% i 35,3% na wsi³⁷. W roku szkolnym 2002/2003 do placówek przedszkolnych uczęszczało 48% dzieci, z tego w mieście 60,5% zaś na wsi 33%, przy czym przewagę liczebną miały tutaj sześciolatki³⁸. Ilość instytucji przedszkolnych uległa znacznemu zmniejszeniu (z 18 885 w roku 1999 do 18 003 placówek w roku 2000)³⁹. Sytuacja polskiej wsi pod względem wczesnej edukacji jest więc znacznie smutniejsza, aniżeli w mieście⁴⁰. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest brak odpowiednich środków finansowych. Jak pamiętamy, edukacja przedszkolna, organizowana jest własnym sumptem przez gminy (tworzenie przedszkoli publicznych), które nie mają dostępu do funduszy pochodzących z puli oświatowej

³⁴ Tamże..., s. 185.

³⁵ *Plan studiów na rok akademicki 1994/1995 na Uniwersytecie w Alexandropolis*, [za:] B. Krasucka-Schmid, *Przedszkola w Niemczech...*, s. 178.

³⁶ Analiza stanu edukacji wczesnoszkolnej wskazuje, iż od 1989 roku zamknięto w Polsce około 5 tysięcy przedszkoli (patrz: E. Misiorna, *Dynamika zmian w edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Integracja w edukacji wczesnoszkolnej*, Poznań 1997, s. 8–10).

³⁷ E. Brańska, *Szanse i zagrożenia...*, s. 67.

³⁸ *Edukacja sześciolatek*, <http://www.men.waw.pl/oswiata/istotne/ed6lat.htm>, 24.10.2002.

³⁹ E. Brańska, *W Sejmie o przedszkolach*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 7, s. 388.

⁴⁰ Tamże..., s. 388–389.

subwencji ogólnej, jak to ma miejsce w przypadku szkolnictwa podstawowego. Inne kłopoty związane z niżem demograficznym oraz bezrobociem, nękają nie tylko Polskę, ale także inne kraje europejskie. Mimo to, polityka tych państw w większym stopniu sprzyja nauczaniu i wychowaniu małego dziecka. Egzemplifikacją może być Wielka Brytania, szczycąca się szerokim wachlarzem placówek edukacyjnych wczesnego nauczania, których koszty działalności pokrywa budżet państwa. Poza wprowadzaniem zróżnicowanych programów edukacji dla najmłodszych, oferuje się tam także pomoc rodzinie⁴¹. U nas, niestety, prowadzenie instytucji przedszkolnych leży wyłącznie w gestii gmin. Państwo, nie dotując działalności tych placówek, w coraz większym stopniu kosztami nauki obciąża rodziców⁴².

Ostatnie lata przyniosły w naszym kraju zainteresowanie ze strony środowisk nauczycielskich działaniami na rzecz wczesnej edukacji. Powołano stowarzyszenia i fundacje wspomagające wychowanie przedszkolne (np. Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży; Towarzystwo Rozwijania Inicjatyw Oświatowych)⁴³, których zadaniem jest zdobycie poparcia władz lokalnych w celu poprawienia sytuacji małego dziecka; wskazanie, jak ważne jest wczesne nauczanie dla całokształtu drogi życiowej i dalszej kariery każdego człowieka; wprowadzanie w życie alternatywnych pomysłów na edukację (np. „wędrujący nauczyciel”); wzbogacanie wiedzy nauczycieli przedszkoli (udział w konferencjach i doskonaleniu zawodowym, także w odniesieniu do nauczycieli wiejskich)⁴⁴. Jednym z ważniejszych wymogów nowego spojrzenia na oświatę stała się aktywizacja środowiskowa nauczycieli przedszkoli, zminimalizowanie obaw, dotyczących sytuacji zawodowej (zagrożenie bezrobociem, stres związany z niepewnością jutra), na rzecz przystąpienia do konkretnych, efektywnych działań, połączonych z planowaniem oraz realizacją zmian we wczesnej edukacji dzieci. Wpływ na całokształt polskiego nauczania winni mieć nie tylko posłowie, urzędnicy, ale również nauczyciele. Pamiętajmy, że „(...) wiek przedszkolny jest najbardziej sensytywnym okresem rozwojowym w życiu człowieka i wyrównywanie szans edukacyjnych musi się zaczynać już w nim. Dziecko wchodzące do szkoły podstawowej powinno dysponować optymalnym dla siebie poziomem rozwoju możliwości, a w nauce szkolnej skupić się na ich rozwijaniu, podnoszeniu efektywności uczenia się, a nie wyrównywaniu i doganianiu rówieśników”⁴⁵. Temu priorytetowemu celowi służyć powinien postulat edukacji najmłodszych pokoleń w Polsce.

Mirosława Parlak
Elżbieta Zyzik

⁴¹ Tamże..., s. 388.

⁴² Tamże..., s. 388.

⁴³ E. Brańska: *Szanse i zagrożenia...*, s. 68 oraz E. Brańska, *W Sejmie...*, s. 389.

⁴⁴ E. Brańska, *W Sejmie...*, s. 389.

⁴⁵ J. Lubowiecka, *Szanse edukacyjne dzieci przedszkolnych*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 7, s. 395.

Bibliografia:

- Al-Khamisy D., *Przedszkola na Litwie*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 3.
- Al-Khamisy D., *Z pobytu w Słowacji*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 4.
- Analiza stanu edukacji wczesnoszkolnej wskazuje, iż od 1989 roku zamknięto w Polsce około 5 tysięcy przedszkoli (patrz: E. Misiorna, *Dynamika zmian w edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Integracja w edukacji wczesnoszkolnej*, Poznań 1997).
- Baran Z., *Przedszkola w Austrii*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 9.
- Brańska E., *W Sejmie o przedszkolach*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 7.
- Edukacja sześciolatków, <http://www.men.waw.pl/oswiata/istotne/ed6lat.htm>, 24.10.2002.
- Jasiuk B., *Wrażenia z przedszkola w Londynie*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 1999 nr 3.
- Kowalska G., Mieczkowska M., Polomska L., Siebielec E., *Przedszkola Unii Europejskiej*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2005, nr 2, s. 23[93].
- Krasucka-Schmid B., *Przedszkola w Niemczech. Poszukiwanie rozwiązań*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1996, nr 7, s. 391–397. Por. też: E. Gwizdała, *Niemieckie ośrodki dziennej opieki nad dziećmi*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1996, nr 4.
- Lubowiecka J., *Szanse edukacyjne dzieci przedszkolnych*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 7.
- Plan studiów na rok akademicki 1994/1995 na Uniwersytecie w Alexandropolis, [za:] B. Krasucka-Schmid, *Przedszkola w Niemczech...*
- Sochaczewska G., *W hiszpańskich przedszkolach*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 3.
- Żytko M., *Obowiązkowa nauka sześciolatków*, „Nowa Szkoła” 2003, nr 7.

